

De benoeming en installatie van een nieuwe vice-president, benoemd voor het leven, zijn voor ons een heuglijk moment. Het zijn momenten om ook stil te staan bij het belang van rechtspraak, een belang dat slechts behoorlijk tot ontwikkeling kan komen als de rechterlijke macht onafhankelijk is. Onafhankelijk van andere staatsmachten, om te voorkomen dat er binnen de staat teveel macht in één hand komt. De rechter vervult ook een controlerende rol ten opzichte van de andere staatsmachten, in een groot deel van de rechterlijke procedures in Nederland is de overheid partij en moet de rechter beoordelen of de overheid rechtmatig heeft gehandeld. En dat is van groot belang in een rechtsstaat: dat beslissingen worden genomen en geschillen worden opgelost op basis van democratisch vastgestelde regels, en dat ook de overheid aan die regels gebonden is. Alleen zo kan een democratie werkelijk functioneren. En het komt ook het welzijn en de welvaart van een land ten goede als beslissingen worden genomen op een eerlijke manier, voorspelbaar, niet-willekeurig en op basis van rechtsgelijkheid. Gelukkig scoort Nederland heel hoog als het gaat om kenmerken van rechtsstatelijkheid. Er is in Nederland bv. geen politieke inmenging in rechtszaken, en bij de benoemingen en beslissingen van rechters spelen politieke overwegingen geen rol. Dat versterkt het vertrouwen van het publiek in de rechterlijke macht, een vertrouwen dat in Nederland al jaren lang onverminderd hoog is.

Het is belangrijk om daar zuinig op te zijn, want niet ver van ons vandaan zijn voorbeelden die tonen hoe snel, ook onder een democratisch gekozen regime, een onafhankelijke rechterlijke macht onder druk kan komen te staan. Bijvoorbeeld in Polen, hemelsbreed niet veel meer dan 400 km van onze oostgrens verwijderd. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht wordt daar momenteel ondersteund door de wijze van benoeming van rechters. Zij worden benoemd door een nationale raad voor de rechterlijke macht. De meerderheid daarvan bestaat uit rechters die in deze raad ook worden benoemd door rechters. Dat zint de regeringspartij niet, en die wil daarom alle rechterlijke leden van dit orgaan uit hun functie zetten en vervangen door leden die naar eigen inzicht door het Poolse parlement worden geselecteerd. Ik sprak onlangs mijn collega-president van het Poolse hooggerechtshof, Malgorzata Gersdorf. Zij heeft zich eind februari van dit jaar in een voordracht voor Poolse rechters krachtig verzet tegen dit soort ingrepen, waardoor de politiek – de regeringspartij – haar invloed op de rechterlijke macht aanzienlijk wil vergroten. Een week daarna is een groep parlementsleden van de regeringspartij een afzettingsprocedure begonnen tegen Gersdorf. Het is afwachten hoe het Constitutionele Hof in Polen hierover zal beslissen. Maar een woordvoerder van de regeringspartij heeft al de verwachting uitgesproken dat het Constitutionele Hof het verzoek van de parlementsleden zal honoreren. Hoe een dergelijke inschatting valt te maken zonder inside-information vraag ik mij af, maar het is in ieder geval een zeer verontrustend voorteken. Laat onze gedachten uitgaan naar president Gersdorf, en meer algemeen naar het belang van een rechtsstaat en deugdelijke machtenscheiding óók in deze lidstaat van onze Europese Unie.